

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ, НАУКИ ТА МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ВІДДІЛ ОСВІТИ НАДВІРНЯНСЬКОЇ РАЙДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
НАДВІРНЯНСЬКИЙ РАЙОННИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ

«ДИВОСВІТ»

2 РОКИ НАВЧАННЯ

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання науково-
методичної ради Івано-Франківської
обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти
від 24 червня 2016 року № 2

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ департаменту освіти,
науки та молодіжної політики
Івано-Франківської
облдержадміністрації
_____ № _____

Автор:

Павлечко Ірина Богданівна – керівник гуртка-методист, керівник методоб'єднання еколого-натуралістичного напрямку Надвірнянського районного еколого-натуралістичного центру для дітей та юнацтва.

Рецензенти:

Буняк Віра Іванівна - кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології та екології, викладач Прикарпатського Університету імені Василя Стефаника.

Івасик Лілія Миколаївна – методист з позашкільної освіти інформаційно-методичного центру відділу освіти Надвірнянської районної державної адміністрації.

Мельниченко Неоніла Романівна – методист вищої категорії, керівник гуртків Надвірнянського районного еколого-натуралістичного центру.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Екологічне виховання школярів передбачено Державною національною програмою освіти (Україна XXI ст.), Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012 -2021 роки та Концепцією екологічної освіти України.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки передбачає «виховання молодого покоління, здатного гармонійно співіснувати з природою, раціонально використовувати і відтворювати її багатства, психологічно готового оберігати природу... Сталий розвиток є новим принципом людського спільного життя: майбутні покоління повинні мати ті ж самі ресурсні можливості, що мають і нині існуючі. Отже, суспільство висуває потребу у компетентній особистості, яка на основі самостійного критичного мислення і відповідальності буде готовою і здатною не лише визначати екологічні проблеми, знаходити раціональні шляхи вирішення їх, а й попереджати виникнення останніх».

Напрями національної системи захисту довкілля, основною ланкою якої є освітня галузь визначаються Конституцією України, Законом України «Про освіту», Законом України «Про позашкільну освіту», Концепцією позашкільної освіти та виховання.

Позашкільні навчальні заклади в сучасних умовах передусім повинні навчати дітей приймати рішення, використовувати інформаційні та комунікаційні технології, критично мислити, розв'язувати конфлікти, орієнтуватися на ринку праці тощо.

Актуальність навчальної програми.

На сучасному етапі нашого життя виникає велика необхідність потурбуватися про укріплення зв'язку дитини з природою і культурою, працею і мистецтвом.

Природа – дивовижна майстерня. Поробки з природних матеріалів – це не тільки забавка чи просто іграшка, а справжній витвір мистецтва. Будь-яка робота з природним матеріалом – не тільки цікава, але й пізнавальна. Природа дає можливість дитині розвивати власні творчі можливості, виробляє естетичне світосприйняття.

Новизна та оригінальність програми полягає в постійному пошуку і впровадженні нових максимально ефективних технологій навчання і виховання, результатом яких має бути формування високоадаптованої до змінних умов, активної діяльності, творчої особистості, яка вміє аналізувати, долати будь-які труднощі, виробляти свої нові оригінальні рішення, бути орієнтованою на кращі кінцеві результати, бо вона ще в юному віці з допомогою педагога пізнала, створила себе, навчилася володіти собою.

Особливість програми полягає в тому, що працюючи з природним матеріалом, діти пізнають та розширюють уявлення про навколишній світ, збагачуються знаннями, зближуються з природою, вчаться бережливо відноситися до неї, а також розвивають творчу уяву, художній та естетичний смак.

Програма розроблена для гуртків та творчих об'єднань еколого-натуралістичного напрямку.

Навчальна програма «Дивосвіт» розрахована на дітей 1-6 класів в кількісному складі 10-12 осіб.

Програма складена згідно методичних рекомендацій щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти (Додаток до листа Інституту інноваційних технологій і змісту освіти 05.06.2013 р. № 14. 1 / 10-1685) з урахуванням вікових особливостей дітей на основі принципів науковості, системності, послідовності, доступності отриманих знань, умінь та навичок.

Метою навчальної програми «Дивосвіт» є виховання екологічної культури гуртківців через створення умов для набуття особистісно-цілісних знань про довкілля, формування морально – етичних уявлень, практичних навичок пізнавальної і творчої діяльності.

Реалізація даної мети передбачає вирішення таких *завдань*:

1. Систематизувати і поглибити знання, отримані вихованцями на уроках природознавства.
2. Забезпечити екологічне виховання і навчання гуртківців.
3. Сформувати відповідне ставлення до природи і готовність до активних дій щодо її охорони.
4. Розширити науковий світогляд дітей.
5. Забезпечити розвиток творчої діяльності, майстерності, здібностей, нахилів та уяви вихованців.
6. Залучити дітей до проведення самостійних досліджень
7. Виробити вміння використовувати природній матеріал для виготовлення робіт, шляхом застосування різноманітних технік та технологій.
8. Сприяти вихованню естетичного та художнього смаку, творчої уяви, фантазії.
9. Сприяти формуванню національно-патріотичних цінностей вихованців, використовуючи засоби народознавства та елементи краєзнавства.

Навчальна програма побудована на основі загально-дидактичних *принципів* (науковості, систематичності, доступності, послідовності, зв'язку навчання з життям). У ній відображені і специфічні принципи (краєзнавчий, сезонності, народознавчий).

Навчальна програма гуртка «Дивосвіт» розрахована на 2 роки навчання: 1-й рік навчання – початковий рівень – орієнтований на дітей молодшого шкільного віку (1 – 3 клас) – 4 години на тиждень (144 год., в тому числі теоретичних – 52 год., практичних – 92 год.)

2-й рік навчання – основний рівень – орієнтований на дітей середнього шкільного віку (4 – 6 клас) – 6 годин на тиждень (216 год. в тому числі теоретичних - 89 год., практичних – 127 год.). В основу навчальної програми покладений авторський матеріал.

Навчальна програма для гуртка «Дивосвіт» схвалена науково-методичною радою Івано-Франківського обласного ІППО протокол №4 від 04.11.2010 р. до апробації. З 2011 року програма апробувалася в

Надвірнянському РЕНЦ керівниками гуртків Павлечко І.Б., Мельник С.Я., Мельниченко Н.Р.

У разі необхідності до неї можуть вноситися зміни щодо структури та змісту навчального матеріалу, розподілу годин на вивчення окремих тем і питань. Кількість годин та тематика можуть бути змінені з урахуванням місцевих умов та можливостей навчального закладу.

Програмою передбачено самостійну роботу учнів з додатковою літературою, екскурсії в природу, до музею, написання і захист рефератів, виконання дослідницьких робіт, участь у конкурсах, святах, демонстрація власноруч виготовлених виробів, теоретичні, практичні заняття та природоохоронну роботу. Все це має забезпечити всебічний гармонійний розвиток особистості.

У молодшому шкільному віці закладаються основи світогляду, ставлення до природи, праці. Організація позашкільної роботи з молодшими школярами дозволяє задовольнити їх природний інтерес до природи, розвиває естетичні смаки, сприяє кращому засвоєнню знань про навколишній світ, виховує екологічно грамотне покоління. Дозволяє практично оволодіти навичками природоохоронної роботи. Враховуються індивідуальні особливості дітей. Адже дитина з творчими здібностями – активна, допитлива. Вона здатна бачити незвичайне, прекрасне там, де інші цього не бачать; вона здатна приймати свої, ні від кого не залежні, самостійні рішення, у неї свої погляди на красу, і вона здатна створити дещо нове, оригінальне. Тут потрібні особливі якості розуму, такі як спостережливість, вміння спів ставляти та аналізувати, комбінувати та моделювати, знаходити зв'язки та закономірності і т.д. – все те, що в сукупності і створює творчу особистість.

Програма *першого року навчання* передбачає отримання конкретних практичних навиків та умінь працювати з природним матеріалом та інструментами, враховуючи знання з відповідних предметів інваріантної частини базового навчального плану освітньої школи.

Підсумком кожної теми є виставка індивідуальних робіт та створення колективних проектів, результати яких надихають вихованців на створення нових робіт та виробів з природного матеріалу.

Виготовляючи поробки з природних матеріалів, композиції, іграшки, діти вчаться працювати з природним матеріалом, що в свою чергу допомагає формувати естетичні поняття, бережливе ставлення до природи, розвивати художній смак.

На кінець першого року навчання у вихованці отримують початкові знання про природу краю, у них закладаються практичні навички роботи з природним матеріалом та допоміжними інструментами.

Програма *другого року навчання* передбачає залучення вихованців середнього шкільного віку з урахуванням набутих початкових знань. Тривалість заняття 3 години. Передбачається робота з розвитку вмінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в природі, проводити елементарні дослідження, створювати проекти, брати участь в природоохоронних акціях, масових заходах, написанні наукових робіт.

Заняття дають можливість пізнати красу краю та розвинути вміння відображати її в творчих роботах.

Програма гуртка пов'язана з навчальними предметами, такими як: біологія, природознавство, математика, географія, народознавство, історія. Велика увага на заняттях приділяється національно-патріотичному вихованню засобами етнографії.

На заняттях використовуються різноманітні *технології* – елементи програми “Довкілля”, ігрові, практичні, інформаційно – комунікативні, особистісно – орієнтовні та інші.

Змістом даної програми передбачене теоретичне та практичне отримання додаткових знань. Кожен розділ програми передбачає обов'язковий зв'язок теоретичних знань з безпосереднім спілкуванням з природою (ведення екскурсій, походів, фенологічних спостережень, практичних робіт, суспільно-масова натуралістична робота).

Важливим в роботі з молодшими школярами є практичні заняття. Враховуючи вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, програмою заплановано виконання різноманітних форм і методів подачі матеріалу (різноманітні ігрові форми як традиційні, так і нетрадиційні: бесіди, вікторини, робота в групах, інтерактивні вправи та ін.) Під час практичних занять у вихованців з'являється впевненість, точність, сконцентрованість.

Практичні заняття та активні форми та методи роботи повинні переважати в своїй кількості в роботі з дітьми молодшого та середнього шкільного віку. Особливу зацікавленість проявляють діти при роботі з природним матеріалом.

Практичні заняття в природі розвивають у юннатів практичні природоохоронні уміння (підгодівля птахів узимку, участь у акціях „Первоцвіт”, „Лелека”, „Джерело”, “Годівничка”).

При проведенні занять рекомендовано використовувати різні *технічні засоби*: проектор, ноутбук, СД – плеєр, магнітофон, мікроскоп, телевізор, фільмоскоп, мультимедійна дошка, комп'ютер; обладнання та матеріали: гербарії, таблиці, роздавальний ілюстрований матеріал, енциклопедична література, тощо.

Рекомендується проведення виставок малюнків, виробів з природного матеріалу, проведення свят, участь у масових Всеукраїнських природоохоронних заходах “Птах року”, “Міжнародний День Землі”, “Живи, ялинко”, “Пізнай свій рідний край” та ін.

Після закінчення вивчення кожної теми гуртківці виконують підсумкові роботи у вигляді практичних поробок, виконують тестові завдання. Набуті знання виявляються під час проведення вікторин, тематичних вечорів та екологічних свят, які є теж однією із форм підведення підсумків роботи та *формою контролю* отриманих знань. Перевірка знань також здійснюється за допомогою стандартних та нестандартних методів та прийомів, розроблення індивідуальних та групових проектів, ведення фенологічних щоденників.

Форми і методи діагностики: спостереження за поведінкою юннатів у природному та соціальному середовищах, анкетування після закінчення навчання. Виставка творчих робіт.

Прогнозований результат і методи його діагностики після закінчення реалізації програми.

Після реалізації даної програми, керуючись загальними уявленнями про зв'язки в природі, очікується досягнення таких цілей:

освітньої: засвоєння основних знань з природознавства; засвоєння учнями найпростіших основ взаємозв'язку і взаємовпливу природи, суспільства і людської діяльності; розкриття основ раціонального природокористування, охорона навколишнього середовища від забруднення, збереження природи;

розвивальної: розвиток пізнавальних здібностей, інтересів дітей відповідно до індивідуальних можливостей, розвиток творчої ініціативи;

виховної: формування екологічної культури наукового світогляду, свідомого ставлення до власного здоров'я; виховання безпечної та обережної поведінки в природі, під час практичних занять та роботи з матеріалами та обладнаннями.

Основний рівень, перший рік навчання

НАВЧАЛЬНО - ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва розділу	Кількість годин		
	Всього занять	теоретичні заняття	практичні заняття
Вступ	4	2	2
Розділ 1. Підготовка до роботи. Збирання та обробка природного матеріалу	8	4	4
Розділ 2. Рідний край восени	44	16	28
Розділ 3. Аплікації із засушених листків	18	6	12
Розділ 4. І навіть камінь вмє говорити	8	2	6
Розділ 5. Зима – чарівниця	34	12	22
Розділ 6. Природа Карпатського краю в художній літературі та поезії	6	2	4
Розділ 7. А вже весна, а вже красна	12	4	8
Розділ 8. Паперове диво.	8	4	4
Підсумок	2	-	2
В с ь о г о:	144	52	92

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (4 год.)

Теоретична частина. Набір дітей на гурток. Ознайомлення гуртківців з планом роботи гуртка. Проведення тестування з метою вивчення

індивідуальних особливостей та нахилів учнів. Проведення інструктажу з техніки безпеки поводження в зоологічному кабінеті, під час проведення практичних робіт, на екскурсіях.

Практична частина Екскурсія по районному еколого-натуралістичному центрі: зоологічний кабінет, кабінети народознавства та екології, музей кімнатних рослин, виставковий зал.

Розділ 1. Підготовка до роботи. Збирання та обробка природного матеріалу (8 год.)

1.1. Природний матеріал – невичерпне джерело фантазії (4 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення дітей з правилами та методами зберігання та засушування природного матеріалу. Ознайомлення гуртківців з роботами з різноманітного природного матеріалу.

Практична частина. Екскурсія в ліс з метою збору природного матеріалу для робіт.

Обладнання. Гербарії, зразки робіт, довідник, допоміжна література, навчальний відеофільм.

1.2. Додатковий матеріал для виготовлення робіт (4 год.)

Теоретична частина Папір, фольга, пластилін, клей – додатковий матеріал для робіт. Дріт, нитки – матеріали, які використовуються в роботах дітей. Галька, кольорові кусочки скла, морські ракушки як елементи роботи. Інструменти, які потрібні для виготовлення робіт.

Практична частина Створення колекцій зразків природного матеріалу для використання в наступних практичних творчих роботах.

Розділ 2. Рідний край восени (44 год.)

2.1. Осінь в природі (12 год.)

Теоретична частина. Значення спостережень за сезонними змінами в природі. Організація і час спостережень за природою. Знайомство з осінніми явищами. Осінні зміни в неживій природі та її вплив на живу природу.

Екскурсії. Екскурсія з метою збору природного матеріалу для робіт.

Практична частина. Розподіл засушеного матеріалу по кольоровій гамі. Осінні свята: квітів, обжинки, свято осені. Створення проекту.

Обладнання: гербарії, ілюстрований матеріал, наочний роздавальний матеріал, фільмоскоп.

2.2. Рослинний світ (12 год.)

Теоретична частина. Знайомство з поширеними деревами, кущами, трав'янистими рослинами. Хвойні дерева: їхні плоди, види та різноманітність хвої. Знайомство з іншими видами дерев, плоди яких використовуються в роботах дітей: клен, дуб, каштан, вільха, граб, бук, ясен, в'яз. Значення та роль рослин в біосфері та житті людини. Охорона рослин. Підготовка рослин до зими.

Практична частина. Осінній пейзаж у апплікаціях із сухого листя.

Екскурсія в парк з метою ознайомлення з декоративними деревами і кущами.

Обладнання. Гербарії з листя та плодів дерев, наочний матеріал.

2.3. Тваринний світ (10 год.)

Теоретична частина. Найбільш поширені тварини парків, лісів, лугів, водоймищ. Підготовка тварин до зими. Зимуючі птахи та тварини рідного краю.

Практична частина. Тваринний світ. Зображення його в роботах гуртківців. Поєднання різноманітних видів матеріалів. Виготовлення фігурок тварин з природного матеріалу.

Екскурсії до лісу, парку, скверу.

Обладнання. Наочний роздавальний матеріал, довідкова література, відеофільми.

2.4. Осінь в народознавстві (10 год.)

Теоретична частина. Осінь у творах українських письменників і поетів. Квіти в символіці нашого народу.

Практична частина. Зображення осені в малюнках та аплікаціях.

Екскурсія до музею.

Обладнання. Художня та народознавча література, пізнавальні фільми, наочний роздавальний матеріал.

Розділ 3. Аплікації із засушених листків (18 год.)

Теоретична частина. Аплікація як техніка декоративно-прикладного мистецтва. Види аплікацій. Основні прийоми виготовлення аплікацій із засушених листків, насіння, квітів. Декоративні властивості листків.

Практична частина. Створення тематичних аплікацій із насіння, сушених листків та квітів («Їжачок», «На пташиному дворі» та ін.), створення колективних композицій та панно з листя, шишок, жолудів. Виготовлення орнаментів із засушеного листя. Виготовлення пейзажу із засушеного листя та квітів. Використання шипшини, горобини та калини в роботах гуртківців. Виготовлення іграшок із грецького горіха. Жолуді та гілочки дерев для створення іграшкових чоловічків. Виготовлення іграшок із кукурудзяних качанів. Виготовлення декоративних квітів із сухого листя, пір'я. Створення проектів.

Екскурсії до парку, лісу.

Обладнання: плоди різних дерев, засушені листки, квіти, пластилін, ножиці, кольоровий папір, картон, дріт, пір'я.

Розділ 4. І навіть камінь вмє говорити (8 год.)

Теоретична частина. Основні прийоми розпису по фігурному каменю. Вибір сюжету, що відповідає формі та контурам каменя.

Практична частина. Чищення, попередня обробка, ґрунтування. Розпис по каменю гуашшю. Встановлення виробу на підставку.

Екскурсія в природу для збирання фігурних каменів.

Розділ 5. Зима – чарівниця (34 год.)

Теоретична частина. Зима в природі. Зимові явища. Сезонні зміни в зимовий час. Значення снігового покриву для рослин і тварин. Розпізнавання

дерев і кущів у безлистяному стані. Життя тварин зимою, їх сліди на землі. Українські народні прикмети. Природоохоронна робота взимку. Допомога тваринам. Допомога зимуючим птахам. Святкування різдвяних свят на Прикарпатті. Рослини як учасники народних свят.

Практична частина. Тематична бесіда “Звірята готуються до зими”. Свято зимуючих птахів. Передноворічна вікторина. Бесіда “Коляда в житті нашого народу”. Виготовлення годівничок. Участь в акції “Добрі послуги пернатим”, “Годівничка”. Створення новорічних та різдвяних букетів та композицій. Виготовлення ялинкових прикрас із природних матеріалів. Виготовлення святкових атрибутів із природних матеріалів (їжаки, павуки.)

Екскурсія в природу з метою вивчення зимових явищ. Розвішування годівничок.

Обладнання: дощечки, цвяхи, столярні інструменти, ялинкові гілки, іграшки, новорічні прикраси, солома, засушені квіти, листочки, пластилін, кусочки поролону.

Підсумком роботи є виставка Новорічних та Різдвяних композицій.

Розділ 6. Природа Карпатського краю в художній літературі та поезії (6 год.)

Теоретична частина. Знайомство з поезією про природу. Читання віршів про природу поетів Прикарпаття.

Практична частина. Конкурс читців «Мій рідний край».

Екскурсія в природу з метою спостереження за рослинним та тваринним світом.

Розділ 7. А вже весна, а вже красна (12 год.)

Теоретична частина. Весна в природі. Ознаки приходу весни; зміни зовнішнього вигляду рослин, цвітіння дерев, розпускання листків. Зміни у поведінці тварин з приходом весни, поява комах. Приліт птахів. Операція “Первоцвіт.” Операція ”Лелека.” Ранньоквітучі трав’янисті рослини, первоцвіти. Червона книга на захисті рослин і тварин.

Практична частина. Допомога птахам, розвішування шпаківень. Виготовлення групової роботи для кабінету. Створення проектів.

Екскурсія на екологічну стежку з метою спостереження за весняними явищами.

Обладнання: Червона книга України: тваринний і рослинний світ, ілюстрований матеріал, перегляд відеофільмів про рідкісні види рослин та зникаючі види тварин.

Розділ 8. Паперове диво (8 год.)

Теоретична частина. Знайомство з роботами, виготовленими в різних паперових техніках. Підбір паперу для виконання композицій та

індивідуальних робіт. Поняття філігрань, оригамі, торцювання, пап'є-маше, витинанка, квілінг. Інструменти, необхідні для роботи.

Практична частина. Виготовлення квітів з різного виду паперу з використанням вивчених технік. Ажурні витинанки. Силуетні витинанки. Розетки (сніжинки, сонечко, квіти). Деревя (деревя, вазони, букети). Тварини в техніці оригамі. Квіти. Візерунки (квілінг). Оформлення виставки.

Екскурсія на виставку.

Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підведення підсумків роботи. Відзначення кращих робіт гуртківців.

Практична частина. Проведення свята “Від зими до літа”. Завдання на літо.

Основний рівень, другий рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва розділу	Кількість годин		
	Всього занять	теоретичні заняття	практичні заняття
Вступ	2	1	1
Розділ 1. Мій рідний край	8	4	4
Розділ 2. Осінь-чарівниця	24	10	14
Розділ 3. Використання сухого природного матеріалу в аранжуванні	8	4	4
Розділ 4. Використання соломи та рогозу у роботах	24	8	16
Розділ 5. Зимова феєрія	26	12	14
Розділ 6. Лісова скульптура	14	6	8
Розділ 7. Весняний калейдоскоп	32	14	18
Розділ 8. Флористика	16	10	6
Розділ 9. Природа – невичерпний матеріал для розвитку фантазії дітей	24	6	18
Розділ 10. Зображення тварин та рослин в малюнках та аплікаціях дітей	20	10	10
Розділ 11. Робота з лозою та тканиною	12	2	10
Підсумок	6	2	4
В с ь о г о :	216	89	127

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Набір дітей на гурток. Ознайомлення гуртківців з планом роботи гуртка. Проведення тестування з метою вивчення індивідуальних особливостей та нахилів учнів. Проведення інструктажу з техніки безпеки поведження в зоологічному кабінеті, під час проведення практичних робіт, на екскурсіях.

Практична частина. Екскурсія по районному еколого-натуралістичному центрі: зоологічний кабінет, кабінети народознавства та екології, музей кімнатних рослин, виставковий зал.

Розділ 1. Мій рідний край (8 год.)

Теоретична частина. Рідна мова – неоціненний скарб народу. Ознайомлення з історією Прикарпаття, в тому числі Надвірнянщини.

Практична частина. Написання рефератів: “Мій рідний край”, “Значення мови в житті нашого народу”. Створення проекту.

Екскурсія в краєзнавчий музей.

Обладнання. Наочний матеріал, відеофільми, довідкова література, ноутбук, інтернет носії.

Розділ 2. Осінь – чарівниця (24 год.)

Теоретична частина. Осінь в природі. Сезонні зміни. Фенологічні спостереження в різні пори року. Правила ведення фенологічних спостережень. Фенологічне дерево, календар фенологічних спостережень. Передбачення погоди за місцевими ознаками. Види рослин та способи їхнього розмноження. Насіння та плоди. Зміна забарвлення листків дерев і кущів, значення листопаду. Підготовка до зими багаторічних трав'янистих рослин. Цікаві відомості про рослини. Міфи та легенди. Використання рослин в народних обрядах. Рослини – символи.

Практична частина. Виготовлення тематичної аплікації із сухих листків та квітів на тему “Згадка про літо”. Композиція із сухих квітів на корі дерев та брусках. Виготовлення казкових персонажів із жолудів, каштанів, шишок. Виготовлення комах із природних матеріалів (насіння клена, ясеня, яблука, сухих гілочок та додаткових матеріалів). Свята осіннього циклу: обжинки, свято квітів, свято осені.

Екскурсії. Екскурсія в природу з метою збору природного матеріалу для робіт. Екскурсія в природу з метою спостереження за змінами в природі.

Обладнання: колекції насіння, плодів та листочків дерев і кущів, сухоцвіти, кора дерев, брусочки, папір, клей, фломастери.

Розділ 3. Використання сухого природного матеріалу в аранжуванні (8 год.)

Теоретична частина. Різноманітність рослин, що використовуються для складання сухих букетів. Історія букета. Методи і стиль складання букету. Форми букетів. Правила складання букетів. Використання квітів, суцвіть,

гілочок, листків квітково-декоративних рослин у створенні букетів і композицій. Кому і як дарувати квіти.

Практична частина. Складання тематичного букета із сухоцвітів. Макет лісової галявини з використанням моху та сухої трави. Участь у виставці квітів.

Обладнання: пізнавальна література по створенню букетів і композицій, сухоцвіти, допоміжний матеріал для складання композицій, перегляд навчального відеофільму про мистецтво створення букетів.

Розділ 4. Використання соломи та рогози у роботах (24 год.)

Теоретична частина. Види та властивості соломи і рогозу. Інструмент та обладнання для роботи з соломою та рогозом. Технологія обробки соломи. Солома різних зернових культур . Види плетіння із соломи. Обробка рогозу і види плетіння з рогозу. Знайомство із змішанням флористичними композиціями.

Практична частина. Підготовка соломи до роботи. Аплікація із соломи. Композиція із соломи на площині. Скульптура із соломи. Виготовлення виробів із рогозу. Змішана флористична композиція. Конкурс-виставка робіт із соломи та рогозу.

Екскурсія в парк, до лісу.

Обладнання: колекція соломи різних злакових рослин, тканина, папір, клей, картон, ножиці, дріт, нитка.

Розділ 5. Зимові феєрії (26 год.)

Теоретична частина. Ознаки зими: зниження температури повітря, зменшення світлового дня, зміна висоти сонця, замерзання водоймищ, хурделиці, снігопад. Значення снігового покриву для рослин. Життя трав'янистих рослин лісу під снігом. Життя тварин і мешканців водоймищ зимою. Святкування нового року в різних країнах світу. Святкування Різдвяних свят на Прикарпатті. Рослини як учасники народних свят. Традиції, звичаї, обряди Різдвяних свят Надвірнянщини. Допомога зимуючим птахам. Тварини взимку. Зима в творах поетів та художників.

Практична частина. Виготовлення годівничок. Виготовлення ялинкових прикрас. Створення новорічних букетів та різдвяних композицій. Виготовлення святкових атрибутів із природного матеріалу. Птахи із природного матеріалу та пір'я. Аплікація на тему :”Зима-чарівниця.” Свято зимуючих птахів. Створення проектів.

Екскурсія в природу з метою розвішування годівничок.

Обладнання: матеріал для виготовлення годівничок (пластикові пляшки, картон, фанера); природний матеріал, пір'я, солома, сухоцвіти, кольоровий папір, картон, клей, ножиці.

Розділ 6. Лісова скульптура (14 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення гуртківців з літературою по коренепластиці та природними образами. Вибір матеріалу для лісових скульптур. Визначення лісових дерев та кушів у природі та за гербарними

зразками. Правила зберігання матеріалу з дерев. Первинна обробка лісового матеріалу. Охорона лісових насаджень.

Практична частина. Виготовлення морських чудовищ із коренів. Виготовлення квітів із гілок та сухого листя. Створення мозаїки із насіння рослин.

Експедиція в природу з метою збору гілок та коренів для робіт.

Обладнання: корінці дерев, брусочки, гілочки, кусочки кори, сухоцвіти.

Розділ 7. Весняний калейдоскоп (32 год.)

Теоретична частина. Весна в природі. Весняні явища. Пробудження тварин весною. Соко рух. Народні весняні прикмети. Перші весняні квіти. Червона книга на захисті рослин. Охорона первоцвітів. Операція “Первоцвіт”. Приліт пташок з теплих країв. Допомога птахам. Операція “Лелека”. Поява перших весняних комах: бджоли, джмеля, метеликів. Охорона зникаючих видів комах. Природоохоронна робота на весні.

Практична частина. Рослинний орнамент у вишивці. Використання квасолі в роботах гуртківців. Виготовлення іграшок із картоплі та моркви. Рослинна сировина для волокон. Колективне створення “Лялькового зайчика”. Свята “Зустріч весни”, “Зустріч птахів”, КВК “Знай, люби, бережи”. Створення проекту «Первоцвіти Карпат».

Експедиції в природу з метою спостереження за весняними явищами, з метою розвішування шпаківень, з метою спостереження за комахами.

Обладнання: пізнавальна література, Червона книга України, матеріал для виготовлення шпаківень, кусочки полотна, нитки для вишивання, голка, ножиці, природній матеріал (квасоля, картопля, морква).

Розділ 8. Флористика (16 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення дітей з поняттям “флористика”. Мистецтво складання букету-ікебана. Правила зрізання живих квітів. Догляд за зрізаними квітами. Сумісність квітів. Поєднання живих квітів та сухоцвітів при створенні букетів. Як продовжити життя квітів. Основні елементи в складанні ікебани.

Практична частина. Складання довільного букету із назвою. Створення колективної ікебани для кабінету.

Обладнання: живі квіти, сухоцвіти, вази, наукова література, перегляд навчально-пізнавальних відеофільмів про мистецтво “Ікебана”.

Розділ 9. Природа – невичерпний матеріал для розвитку фантазії дітей (24 год.)

Теоретична частина. Багатство природи рідного краю. Значення природи в житті людини. Збереження навколишнього середовища – одна з проблем екологічного виховання. Витвори природи. Каміння. Ракушки та допоміжні матеріали, як інструмент створення фігур тварин.

Практична частина. Розпис по фігурному каменю. Мозаїка із камінців. Виготовлення із ракушок метелика. Мушлі. Насіння квітів. Клей. Пластлін для

виготовлення курчатка. Використання ракушок для виготовлення черепахи, жабки, равлика, жука. Виготовлення пташок із ракушок та пір'я. Створення казкового підводного царства із використанням ракушок, каміння та інших природних матеріалів (колективна робота).

Екскурсія на річку з метою збору матеріалу для робіт.

Обладнання: природний матеріал, каміння, ракушки, мушлі, пір'я, насіння квітів, плодів.

Розділ 10. Зображення тварин та рослин в малюнках та аплікаціях дітей (20 год.)

Теоретична частина. Розмаїття тваринного світу. Як тварини пристосувались до життя в природі. Відмінні ознаки рослин і тварин. Зв'язок між рослинним і тваринним світом. Ланцюг живлення. Ознайомлення з тваринним світом краю. Цікаві відомості про тваринний світ. Легенди про рослини. Конкурс малюнків на захист безпритульних тварин.

Практична частина. Використання природного матеріалу (сухоцвітів) в аплікаціях, виготовлення подарункових листівок. Використання насіння рослин в аплікаціях. Казкові персонажі із паперу та вати. Створення квітів із паперу.

Обладнання: кольоровий папір, сухоцвіти, ножиці, клей, голка, нитка, вата, картон.

Розділ 11. Робота з лозою та тканиною (12 год.)

Теоретична частина. Без верби та калини нема України. Український народний одяг різних етнічних груп Прикарпаття. Вінки. Українська хата.

Практична частина. Плетіння кошика з лози. Квіти українського вінка. Ромашка. Волошка. Мак. Створення настінної композиції із штучних квітів. Створення панно із тканини, соломи та сухоцвітів. Створення проектів.

Обладнання: ножиці, клей, голка, нитка, вата, картон, різноманітні шматочки тканини, природний матеріал, елементи декору.

Підсумок (6 год.)

Теоретична частина. Чому ми навчилися за рік. Завдання на літо.

Екскурсія в природний заповідник "Горгани".

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці повинні знати про:

- сезонні зміни в природі свого регіону;
- роль рослин і тварин у природі;
- природно-заповідний фонд свого регіону;
- найпоширеніші види рослин і тварин регіону, що занесені до Червоної книги України;
- правила поведінки в природі та на практичних заняттях;
- народні традиції краю, свята календарного циклу.

Вихованці повинні вміти:

- проводити прості фенологічні спостереження за змінами в природі та вести щоденник з результатами своїх спостережень;
- розпізнавати рослини і тварини своєї місцевості, які вивчалися (у природі, колекціях, гербаріях тощо);
- збирати природний матеріал та формувати колекції, гербарії, композиції, виготовляти поробки, іграшки тощо;
- брати активну участь у природоохоронних заходах.

Вихованці повинні мати уявлення про:

- природу як середовище існування живих організмів;
- взаємозв'язок людини і навколишнього середовища;
- вплив сезонних змін на рослинний і тваринний світ;
- стан довкілля в регіоні;
- основні умови охорони природи;
- різноманітність природного матеріалу.

Терміни (поняття), які повинні засвоїти гуртківці

Аплікація	Розвиток
Аранжування	Рослинність
Біорозмаїття	Сезонні зміни в природі
Гербарій	Середовище існування
Екологія	Символіка
Заповідник	Скульптура
Заказник	Сокорух
Зникаючі види	Угруповання
Ікебана	Умови існування
Коренепластика	Фауна
Ланцюг живлення	Фенологія
Легенди	Фенологічне дерево
Насіння	Флора
Плоди	Флористика
Рідкісні види	Червона книга України

ЛІТЕРАТУРА

1. Борейко В.Є. Без верби і калини нема України: Нариси про народну екологію / В.Є. Борейко. – Серія “Природоохоронна пропаганда”; Вип. 1. – К.: Еколого – культ. центр, 1995. – 102 с.
2. Бродович Т. М. Атлас дерев та кущів заходу України / Т. М. Бродович, М. М. Бродович. – Львів : «Вища школа», 1973. – 240 с.
3. Бручер В. та ін.. Еко – Логіка – природоохоронна освіта: Методика і приклади / В. Бручер . – Пер. Зі швед. – Фонд “За чисту Швецію”, 1994. – 70 с.
4. Вихрущ В. О. Природознавство в цифрах і фактах / В. О. Вихрущ. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 1998. – 96 с.
5. Волошин О.М. Цікаві завдання з природознавства 3(2) клас / О.М. Волошина. – Тернопіль : Підручники і посібники, 1997. – 152 с., іл.
6. Гусакова М.А. Апликация / М.А. Гусакова. – М. : Просвещение, 1977г. –86 с.
7. Дванадцять місяців: Народний календар / Авт.- упор. Ю.С. Коваленко. – К.: Україна, 1993. – 254 с.
8. Жукова А. Природа і фантазія / А. Жукова. – М.: 2001 р. – 68 с.
9. Заверуха Б. Квіти дванадцяти місяців / Б Заверуха. – К.: Урожай, 1997. – 176 с.
10. Заповідники і національні природні парки України / Мінекобезпеки України. – К.: Вища школа, 1999. – 232 с. – Укр., англ..
11. Ільченко В.Р., Гуз К.Ж. Довкілля – 5 / В.Р. Ільченко . – К.: Торгово – видавниче бюро ВНУ, 1996. – 240 с., іл..
12. Клевенська М.М. Квіткове аранжування / М.М. Клевенська. – Київ : Освіта, 2003. – 60с.
13. Косик І.М., Буняк В.І., Тимків В.В. Екологічне виховання учнів в школах та позашкільних закладах / І.М. Косик. – Івано-Франківськ, 1996. – 50 с.
14. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дошкільників / Н.В. Лисенко . – Київ : Освіта, 1993.- 160с.
15. Листопад О.Г., Борейко В.Є. Нетрадиционные методы в экологическом воспитании и образовании / О.Г. Листопад. – Серія “Природоохоронна пропаганда”. – 1996. – Вип.4.
16. Левченко Т.Г. Рідна природа / Т.Г. Левченко. – Харків : 2011. – 98 с.
17. Пилип”юк В. Живиця / В. Пилип”юк . – К. : Мистецтво, 1989. – 94 с.
18. Природа Карпатського національного парку. – К.: Наукова думка, 2003 р. – 179 с.
19. Поліщук Н. Дорога в дивосвіт. Методичний посібник / Н. Поліщук. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2007. – 64 с.
20. Похила Л.С., Яцук Г.Ф., Гдаль Б.Б. Використання скарбниці народних знань у процесі вивчення біології. Царство Рослини / Л.С. Похила – Тернопіль: Мандрівець, 1998. – 72 с.

21. Похила Л.С., Яцук Г.Ф., Гдаль Б.Б. Використання скарбниці народних знань у процесі вивчення біології. Царство Тварини / Л.С. Похила – Тернопіль: Мандрівець, 1998. – 80 с.
22. Розвиток творчої особистості в умовах екологічної кризи: Науково – програмно - методичний посібник / За наук. ред.. О. В. Киричука і В.В.Рибалки. – К., 1993. – 54 с.
23. Розкажіть онуку / журнал-газета, 2011-2012-2013 р.
24. Савяк Т.М. Робота з папером, картоном і тканиною / Т.М. Савяк – К.: Мистецтво, 1991 р. – 63 с.
25. Сапіга В.К. Українські народні свята та звичаї / В.К. Сапіга. – К.: 1993 р. – 79 с.
26. Скуратівський В. Місяцелік / В. Скуратівський. – К.: Мистецтво, 1993 р. – 221 с.
27. Скуратівський В. Обереги пам'яті / В.Скуратівський. – К. : 1992. – 214 с.
28. Смірнов С.Н. Квіти в житті людини / С.Н. Смірнов. – К. : 1988 р. – 54 с.
29. Тварини Червоної книги / А.П. Федоренко, І.В. Рогатко, В.І. Лисенко та ін.. – К.: Урожай, 1990. – 208 с., іл..
30. Топачевський А. Майстерня флори / А. Топачевський. – К.: Веселка, 1988. – 135 с.
31. Труфанов Г. Цікава орнітологія / Г. Труфанов . – К.: Веселка, 1983 р.
32. Хоменко Віра, Никитюк Галина. Аплікації, картини і панно із природних матеріалів / В. Хоменко. – Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2010. – 88 с.
33. Червона книга України. Рослинний світ/ Редкол.: Ю.Р.Шеляг-Сосонко (відп. ред..) та ін..- К.: Укр. енцикл. , 1996.- 608с.
34. Червона книга України. Тваринний світ / Редкол.: М.М.Щербак (відп. ред..) та ін..- К.: Укр. енцикл. ім. М.П.Бажана, 1994.- 464с.
35. Шапіро А.І. Таємниці довкілля, або секрети знайомих предметів / А.І. Шапіро . – К.: Спалах ЛТД, 1996. – 232 с., іл..
36. Яришева Н.Ф. Основи природознавства. Природа України. Навчальний кабінет / Н.Ф. Яришева . – К.: Вища школа, 1995. – 335с.

ВІДОМОСТІ
про автора програми
ПАВЛЕЧКО ІРИНУ БОГДАНІВНУ

Керівник гуртка “Дивосвіт”

Народилася 06.07.1973 р.

Адреса: с. Перерісль, вул.. І Богуна, 50.

Освіта: вища

В 1997 році закінчила Прикарпатський університет ім. В. Стефаника за спеціальністю початкове навчання. В 2009 році закінчила Прикарпатський університет ім. В. Стефаника за спеціальністю біолог.

Кваліфікація спеціаліста: вчитель початкових класів; біолог, викладач біології.

Стаж педагогічної роботи 22 роки.

Працює керівником гуртків- методистом Надвірнянського РЕНЦ.

РЕЦЕНЗІЯ
на авторську програму гуртка
“Дивосвіт”

Авторська програма керівника гуртка Надвірнянського РЕНЦ Павлечко Ірини Богданівни „Дивосвіт” пройшла апробацію.

Програма побудована на основі загально-дидактичних принципів (науковості, систематичності, доступності, послідовності, зв'язку навчання з життям). У ній відображені і специфічні принципи (краєзнавчий, сезонності, народознавчий).

Змістом даної програми передбачене теоретичне та практичне отримання додаткових знань. Кожен розділ програми передбачає обов'язковий зв'язок теоретичних знань з безпосереднім спілкуванням з природою (ведення екскурсій, фенологічних спостережень, практичних робіт).

Дана авторська програма заслуговує на увагу і може використовуватися для проведення заняття гуртка екологічного профілю.

Директор Надвірнянського РЕНЦ

Л. В. Андрусяк

РЕЦЕНЗІЯ

на авторську програму гуртка
“Дивосвіт”

Керівник гуртка Павлечко Ірина Богданівна.

Програма розрахована на учнів молодшого шкільного віку. Вона апробована і затверджена педагогічною радою Надвірнянського РЕНЦ.

Працюючи по даній програмі керівник вчить дітей любити природу, оскільки всі розділи передбачають безпосереднє спілкування з природою (екскурсії, фенологічні спостереження, практичні роботи).

В першій частині авторської програми керівник готує підґрунтя для роботи з гуртківцями. Вивчається і збирається природній матеріал для виготовлення робіт, діти ознайомлюються з додатковими матеріалами для робіт. Далше слідує ряд практичних робіт, де діти оволодівають практичними навичками, входять в чарівний світ природи, формують естетичний смак, на практиці втілюють свої фантазії в роботі.

Програма є доступною, послідовною, побудована на принципах сезонності. Невід’ємними в програмі є краєзнавчі та народознавчі аспекти.

**Кандидат біологічних наук,
доцент кафедри біології та екології
Інституту природничих наук
Прикарпатського національного університету
імені В. Стефаника**

В.І. Буняк

**Підпис завіряю.
Директор інституту
природничих наук**

В.І.Кланічка

І Н Ф О Р М А Ц І Я
про проходження апробації авторської програми
“Дивосвіт”

Авторська програма керівника гуртків Надвірнянського РЕНЦ Павлечко Ірини Богданівни “Дивосвіт” пройшла апробацію в 1998-2000 р.

На заняттях гуртківці отримали додаткові знання, як теоретичні так і практичні. Навчилися спілкуватися з природою, проводити фенологічні спостереження, виготовляти іграшки та поробки з природного матеріалу.

Під час занять в гуртку учні брали участь у екологічних операціях, акціях, різноманітних конкурсах та вікторинах. Керівник гуртка вміло поєднує теоретичні заняття з практичними, проводячи екскурсії, масові заходи тощо.

Дана авторська програма заслуговує на увагу і може використовуватися для проведення заняття гуртка екологічного профілю.

Директор Надвірнянського РЕНЦ

Л. Андрусяк